

Белоусова Н.Б. *, Мірошниченко Є.С. **

НОВІТНІ ЗАСОБИ ІНФОРМАЦІЙНО–ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРОРИСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ (НА ПРИКЛАДІ АНВАР АЛЬ–АВЛАКІ)

Анвар аль–Авлаки – проповідник радикального іслама, котрий в совершенстве владеет искусством убеждения, превратил всемирную сеть Интернет в средство идеологической обработки людей. Он является самым известным англоязычным сторонником идей Джихада против Соединённых Штатов Америки. Правительственные структуры США обеспокоены возможностью распространения радикальных идей средствами Интернет с целью влияния на проживающих в Америке мусульман для выполнения ими террористических атак.

Ключевые слова: международная безопасность, терроризм, угрозы, Анвар аль–Авлаки, Интернет, пропаганда.

Анвар аль–Авлаки – проповідник радикального ісламу, який досконало володіючи мистецтвом переконання, перетворив всесвітню мережу Інтернет у засіб ідеологічної обробки людей. Він є найвидатнішим англомовним прибічником ідей Джихаду проти Сполучених Штатів Америки. Урядові структури США занепокоєні можливістю поширення радикальних ідей засобами Інтернет з метою впливу на мусульман, що проживають в Америці, для здійснення ними терористичних атак.

Ключові слова: міжнародна безпека, тероризм, загрози, Анвар аль–Авлакі, Інтернет, пропаганда.

Anwar al–Awlaki is a Muslim cleric with thorough knowledge of how to persuade masses has turned the Internet into a tool for extremist indoctrination. He is the most prominent English–speaking advocate of Jihad against the United States. U.S. government agencies are concerned about the ability of pro–Jihad ideologues to use the Internet to incite U.S.–based Muslims to conduct terrorist attacks.

Key words: international security, terrorism, threats, Anwar al–Awlaki, Internet, propaganda.

В умовах стрімкого розвитку новітніх технологій людство опинилось на перетині двох актуальних проблем сучасності: перша – використання технологій на благо та розвиток світу, удосконалення техніки, покращення умов життя, друга – використання їх за для згубних цілей, як то нав'язування, пропагування ідей, зомбування людей. Саме тому пи-

* кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

** студентка 4 курсу спеціальності «міжнародна інформація» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

тання міжнародної інформаційної безпеки постає гостро у зв'язку з використанням терористичними угрупованнями можливостей інформаційно-комунікаційних технологій для поширення радикальних ідей, навернення до свого руху.

Актуальність даного дослідження обумовлена необхідністю вивчення новітніх засобів поширення ідей терористичних угруповань з метою виявлення і передбачення можливих загроз в майбутньому, а також для вироблення основних важелів протидії даним явищам.

Дослідження проблеми тероризму як явища виникло досить давно, але в силу об'єктивних причин розвитку людства засоби терористичної діяльності змінювались від суто технічних (збройні напади, організація вибухів) до якісно нових, що включають у себе ідеологічну обробку, пропаганду ідей, навіювання, при чому головною проблемою тут постало питання кількості людей, що підпадають під вплив, а саме інформаційно-комунікаційні технології дозволяють терористам звертатися до сотень тисяч людей одночасно.

Основною метою будь-якого теракту є частіше за все не сам факт злочинного діяння (як то вбивство, вибух) і, як результат, матеріальні збитки нанесені такими подіями, а насамперед психологічний вплив на широку аудиторію. А в сучасному світі це більш ніж можливо за допомогою як традиційних ЗМІ, які в режимі реального часу ведуть трансляції з місця події, а як засобів Інтернет, де кожен охочий може розмістити відео подій, поділитися своїми враження, думками і переживаннями стосовно побаченого, що створює відчуття страху і паніки серед широкої аудиторії. Так новітніми засобами інформаційно-комунікаційних технологій терористи отримують змогу реалізовувати непрямий вплив на аудиторію – залякування, привертання уваги, провокування до певних дій чи бездіяльності. Так ціллю діяльності терористів у постіндустріальному суспільстві стає перехід від локального впливу на окремі спільноти людей до глобальних меж – підірвання психологічних основ стабільності людської цивілізації.

Дане явище науковець М. Галамба описує наступним чином: «пропаганда своїх ідей і способу діяльності – лише один із аспектів інформаційної війни терористів з існуючим суспільним ладом. Більш небезпечним за наслідками є використання терористичними організаціями «інформаційної зброї» з метою дестабілізації суспільного порядку, державного управління, породження страху, паніки, змушення суспільства піти на поступки терористам, капітулювати перед ними. Для досягнення цього активно використовуються спеціальні інформаційні операції, якими супроводжується вчинення терактів» [1]. Саме цей факт робить терористичну діяльність все менш контрольованою з боку спецслужб і унеможливорює попередження наступних атак без вироблення механізмів протидії.

Відповідно до зміни засобів діяльності терористів змінювались погляди науковців на дану проблематику, так теоретичним та методологічним розробкам у сфері вивчення історії розвитку тероризму, основних тенденцій його еволюції присвячено дослідження О. Будницького, К. Жаринова, В. Замкового, М. Ільчикова, М. Требіна та інших вчених. Варто зазначити, що існує значна кількість наукових досліджень з теми політичного тероризму, та його інформаційного аспекту зокрема, серед яких слід згадати Г. Веймана, П. Вілкінсона, У. Лакера, Ф. Перла, Б. Хофмана, Р. Шафферта, А. Шміда та ін.

Значна кількість досліджень розглядає розвиток тероризму в умовах зростання ролі інформаційно-комунікативних технологій у житті людської спільноти, серед напрацьованих з даної проблематики варто назвати роботи вчених, які розглядали проблеми тероризму в контексті загально цивілізаційних тенденцій розвитку: Д. Белла, Ж. Бодрійара, Е. Гіденса, М. Кастельса, Дж. Лалла, К. Поппера, Е. Тоффлера, Ф. Фукуяму, С. Хантінгтона та ін. Серед вітчизняних авторів, які досліджують інформаційні процеси в умовах

глобалізації, слід назвати О. Зернецьку, О. Гриценко, В. Іванова, Є. Макаренко, М. Ожевана, Г. Почепцова, В. Шкляра та ін.

Саме завдяки значному прогресу інформаційних технологій людство отримало багато надбань, переваг, але так само дані явища відкрили двері терористам у глобальну мережу Інтернет, що робить кожного із нас вразливим до діяльності радикально налаштованих угруповань. Дослідник «комп'ютерного тероризму» С.Гавриш визначає саме його інформаційний аспект, а саме «здійсненням за допомогою комп'ютерної інформації впливу на психіку та свідомість людей з метою формування потрібних думок та суджень, що певним чином направляють поведінку людей у потрібному для терористів напрямі. При цьому комп'ютери, комп'ютерні системи та мережі виконують роль засобу доставки такої інформації до споживачів – користувачів глобальних мереж» [2]. Так можна виокремити наступні цілі використання мережі Інтернет терористичними організаціями:

- збір коштів для проведення терористичних актів;
- розповсюдження агітаційної та пропагандистської інформації;
- звернення до масової аудиторії;
- повідомлення про визнання своєї причетності до вчинених діянь;
- організація самих терактів (розміщення інструкцій, планів, домовленостей про зустрічі);
- залучення до своєї діяльності співучасників і здійснення інформаційно–психологічного впливу на населення в результаті поширення відповідної інформації.

На думку сучасних фахівців з комп'ютерного тероризму, сьогодні основною метою терористів, перш за все, є здійснення масового деструкційного впливу на психіку та свідомість людей у потрібному для них напрямі, з використанням інформаційних систем і систем зв'язку. Можна припустити, що головним напрямом кібертерористів у майбутньому буде створення систем дистанційного маніпулювання свідомістю як конкретної людини, так і суспільства в цілому [3].

Важливо відмітити роль у цих процесах єменського терориста Анвар аль–Авлакі, якого голова Національного контр–терористичного центру США Майкл Лейтер 9 лютого 2011 року оголосив терористом номер один – на сьогодні саме він становить найбільшу загрозу для США. Причиною цьому є його здатність вербувати людей, в тому числі, на території США. Так аль–Авлакі є найбільш відомим англійським ідеологом радикального ісламу і найуспішнішим пропагандистом екстремізму в сучасному світі.

Анвар аль–Авлакі, громадянин США єменського походження, народився 22 квітня 1971 року у місті Нью Мехіко. Має ступінь бакалавра з архітектури Університету штату Колорадо та ступінь магістра з менеджменту Університету Сан–Дієго у Каліфорнії, володіє такими якостями як здатність до переконання, розуміється на інформаційних технологіях, а також вільно володіє англійською мовою. Саме 2 останні факти з біографії цієї людини роблять його небезпечним для світу і американського суспільства зокрема, адже саме ці свої вміння він вдало використовує у своїй діяльності – за допомогою можливостей Інтернет пропагує свої терористичні ідеї англійською мовою.

Проживаючи в Америці терорист в якості імама проводив пропаганду радикального ісламу у мечетях Денвера і Сан–Дієго. При цьому йому приписують причетність до багатьох закидів терористів, так американська розвідка стверджує, що проповіді аль–Авлакі відвідували терористи, які 11 вересня 2001 року взяли під контроль літаки, а також саме він ідеологічно підготував нігерійського студента Умара Фарука Абдулмуталлаба, який намагався 25 грудня 2009 року підірвати авіалайнер, що прямував із Амстердама до Детройда, був наставником майора Нідала Хасана, військового психіатра, котрий розстріляв 13 військових на військовій базі у Техасі у листопаді 2009 року.

Особливістю його діяльності є перш за все досконале знання англійської мови, що надає йому багато можливостей для навернення до своєї ідеології сотні англомовних мусульман по всьому світу. Перш за все він надає їм можливість читати рідною мовою літературу про Джихад, про ідеологію такої терористичної організації як аль-Каїда, так як дана інформація раніше була доступна лише арабською та мовою урду. Лекції Авлакі поширювались в Інтернеті, компакт-диски з його працями продавались у магазинах, функціонував його Інтернет-блог, він активно використовував соціальні мережі для поширення своїх ідей. Його прибічники створювали групи у Facebook і Myspace аби обмінюватись між собою і обговорювати ідеї, запропоновані Анвар аль-Авлакі. Його прибічники знаходяться по всьому світу, але вагомий відсоток їх перебуває на території Сполучених Штатів Америки, при чому більшість його наступників це студенти вищих навчальних закладів [4].

За активне використання віртуального простору, зокрема соціальних мереж, блогів і відео сервісу Youtube (де нині вже розміщено близько 2 тис. відео звернень терориста [5]), аль-Авлакі отримав прізвисько «Бін-Ладен Інтернету». Час від часу в мережі з'являються відео, в яких імам проповідує. Так, наприклад, в одному із своїх відео-звернень, яке він розмістив на одному з ісламістських веб-сайтів імам називає американців «дияволами», і пояснює, що з цієї причини їхнє вбивство не вимагає особливого релігійного розпорядження – фетви. У своєму 23-хвилинному зверненні він аргументує свою позицію словами «або ми їх, або вони нас» [6].

Окрім цього, аль-Авлакі виступив ініціатором створення англомовного онлайн-журналу Аль-Каїди «Inspire» – видавництво передбачено в першу чергу для мусульман Сполучених Штатів та Європи і містить багато практичних порад (як то, як створити саморобну бомбу). З вересня 2010 аль-Каїда на Аравійському півострові випустила три номери журналу Inspire, он-лайн версія якого англійською мовою є в Інтернеті. У листопаді в спеціальному випуску «оспівувалася хвала» учасникам змови, які в жовтні планували підірвати вантажні літаки США. У березні 2010 року Авлакі заявив, що саме він очолює джихад проти Сполучених Штатів.

Ще однією резонансною подією пов'язаною з проповідуваннями Авлакі стало те, що 18 березня 2009 року американська телекорпорація CNN передала в ефірі аудіозапис виступу ісламського проповідника, в якому він закликав до Джихаду проти США. При цьому невідомо, яким чином цей запис потрапив до рук CNN.

В результаті зростаючого занепокоєння американських властей щодо поширення ідей проповідника було вжито ряд заходів з метою видалити вже наявний контент у мережі Інтернет і попередити появу нових статей, відео- чи аудіо-звернень Авлакі.

Так Інтернет-ресурс Youtube зобов'язався перед британськими та американськими можновладцями видалити контент, в якому містяться радикальні заклики імама [5]. Але на сьогоднішній день можна на даному веб-ресурсі знайти вищевказані файли. Крім того є доступ до даних відео на інших веб-ресурсах, окремих форумах та блогах, наприклад, портал «Сеть Аль-Муджахидин» [7], портал «исламский блог» під назвою «Победоносная община» містить багато статей, проповідей імама. Але, наприклад, персональна сторінка ісламіста в Інтернеті (<http://www.anwar-alawlaki.com>) є недоступною, його акаунт у соціальній мережі Facebook є також заблокованим.

Також адміністрація президента Барака Обами дала санкцію на проведення операції по захопленню або знищенню радикального єменського проповідника, але так як він є громадянином США виникає ряд протиріч, зокрема, група громадських організацій з захисту громадянських свобод подала позов до суду від імені батька Авлакі в якому засуджують рішення адміністрації Президента, ЦРУ та Міністерства оборони США,

мотивуючи це тим, що американський громадянин не може бути ліквідованим з ініціативи американського уряду, так як це протирічить Конституції США.

Для ефективної боротьби з медіа–інформаційним тероризмом необхідна розробка фундаментальних наукових методів, які дадуть можливість у кількох режимах моніторингу (постійних, перманентних, локальних, прогностичних, сценарних, тощо) вивчати мережеву активність та відстежувати відфільтровані з супервеликих масивів інформації нові знання оперативного, тактичного й стратегічного значення про вірогідні засоби здійснення терористичних намірів та їх технологічне забезпечення і аналізувати безліч електронних послань [8].

Так характерною рисою сучасного тероризму є, насамперед, публічність, забезпечення якої покладають на традиційні мас–медіа (пресу, радіо, телебачення) і Internet–медіа. Технологічний прогрес і розвиток засобів масової комунікації вимагають переосмислення значення ролі ЗМІ в суспільстві, усвідомлення значимості характеру, форм і методів подачі інформації в управлінні суспільною свідомістю. Сучасний тероризм, повністю прийнявши нову філософію, з настанням епохи інформаційного суспільства перейшов у якісно нову стадію – ведення інформаційно–психологічних війн, створюючи інформаційний привид жаху й хаосу [9].

Підсумовуючи можна сказати, що новітні технології як несуть позитивні зміни у життя суспільства, так і створюють нові загрози безпеці людей – у руках терористів це чудовий засіб поширення своїх ідей і спосіб навернення нових учасників до свого руху. Так відео та аудіо записи терориста Анвар аль–Авлакі майже вільно подорожують мережею Інтернет, у яких він розмірковує про Джихад. Звичайно, деякі сайти намагаються відслідковувати появу подібних виступів і видаляти їх, але вони швидко розмножуються на інших ресурсах. При цьому Вашингтон визнає, що використання англійської мови для такої пропаганди створює новий рівень небезпеки для громадян США, адже вони стають цільовою аудиторією подібних закидів. В даному випадку можна говорити, про новий, вищий рівень поширення ідей тероризму, саме за допомогою засобів інформаційно–комунікаційних технологій (Усама бін–Ладен мав лише поодинокі відеозаписи арабською мовою). Таке поширення ідей тероризму чинить серйозний дестабілізуючий вплив на людську цивілізацію та ставить під загрозу прогресивний розвиток людства.

Список використаних джерел

1. Галамба М. Інформаційно–психологічна складова терористичної діяльності. Інтернет–портал «Юридичний журнал» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2464>
2. Гавриш С. Комп’ютерний тероризм: сучасний стан, прогнози розвитку та шляхи протидії. Науково–практичний журнал «Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/bozk/2009_20/20text/g20_01.htm
3. Клепов А. Кибертероризм и свобода личности. Журнал «Проза.ру» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.proza.ru/2009/04/10/500>
4. Портал «Nefafoundation». Anwar al Awlaki: Pro Al–Qaida Ideologue with Influence in the West. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.nefafoundation.org/newsite/file/FeaturedDocs/nefabackgrounder_alawlaki.pdf
5. Портал «FoxNews». YouTube Drops Radical Cleric Awlaki's Videos. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.foxnews.com/scitech/2010/11/04/youtube-removes-awlaki-holy-war-videos/>

6. Портал «npr». U.S. Turns Up Heat On Internet Imam Awlaki [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=128831726>
7. Шейх Анвар аль-Авлаки: Распространение Ислама. «Сеть Аль-Муджахидин» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://al-ansar.info/showthread.php?731-Шейх-Анвар-аль-Авлаки-Распространение-Ислама&p=1631#post1631>
8. Кіслов Д.В. Медіа-інформаційний тероризм: принципи, заходи протидії та нейтралізації. Портал Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Stpa/2009_4/19.pdf
9. Лисенко В. «Оскома агресії», або Необхідність неінституційного трактування ролі засобів масової комунікації у протистоянні тероризму. Інтернет-портал «Народна правда» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://narodna.pravda.com.ua/politics/46c3196a672a6/>